

1. A romantika fogalma és a 19. századi zenetörténet tendenciái

[a szó eredete, jelentése, irodalom- és zenetörténeti használatának eltérései; zene és irodalom kölcsönhatása; zene és historizmus, zene és nacionalizmus]

A szó eredete:

- a *roman* szó a középkorban **franciaországi irodalmat** jelentette, szemben a latin nyelvű irodalommal ; (ma is regény=roman fr.)
- 17.sz.: angol *romantic* + a francia *romantique* **festői táj, regényes jellem vagy esemény**; Jean-Jacques **ROUSSEAU** is használta így
- **művészeti irányzat, stílus értelemben** egy irodalmár, Friedrich **SCHLEGEL** használta először, 1798-ban, a fivérével közösen kiadott folyóiratban

Zenével kapcsolatban: a német romantikus irodalom egyik képviselője, Ernst Theodor Amadeus **HOFFMANN** használta elsőként **HAYDN, MOZART és BEETHOVEN** műveivel kapcsolatban

Irodalom- és zenetörténeti használatának eltérései

- ☐ **Irodalomtörténetben** a **SCHLEGEL-fivérek** jénai működése ----->

kb. a 19. század első fele; az 1848-as forradalmak után inkább a realizmus és szimbolizmus címkével illetik

- ☐ **Zenetörténetben** **BEETHOVEN** halála utáni,

1830 táján fellépő szerzők (**CHOPIN, SCHUMANN, BERLIOZ, LISZT**)

- bár a zenei romantika is 19.sz. első felére korlátozódik (pl. **MENDELSSOHN, SCHUMANN, CHOPIN**), zenetörténészek-> **a 19.sz. 2. felére is** , mert **WAGNER és LISZT** életművének **legjelentősebb darabjai** (A Nibelung gyűrűje tetralógia vagy éppen a szimfonikus költemények) jórészt 1850 után születtek
- a 19. század második felében, végén alkotó romantikus zeneszerzőket (**MAHLER, Richard STRAUSS, Hugo WOLF**) olykor az „**újromantikus**” vagy „**késő romantikus**” jelzővel illetik

Különbséget tesznek: a hagyománytisztelőbb romantikus zeneszerzők
(MENDELSSOHN, SCHUMANN, BRAHMS)

VS. egy progresszívebb, „forradalmibb” irányzat
(BERLIOZ, LISZT, WAGNER) között

- BRENDDEL nyomán, „újnémet iskolá”-nak (neudeutsche Schule) is szokták nevezni, pedig sem BERLIOZ, sem LISZT nem volt német; van aki még **Richard STRAUSS** is idesorolja
- a két irányzat között valóban voltak esztétikai és világnézeti különbségek, amelyek 1860 táján egy BRAHMS által is aláírt nyilatkozat kiadásában kulmináltak

Zene és irodalom kölcsönhatása

A zenetörténetírás a 19.sz. zenéjével kapcsolatban egy irodalmi irányzat nevét vette át, a késő 18. századinál jóval intenzívebb kapcsolat jött létre zene és irodalom között.

- **SCHUBERT**től kezdve -----> központi jelentőségű a költészet és zene házasságán alapuló, **zongorakíséretes szólódal** műfaja: **SCHUMANN, BRAHMS, WOLF**
- **hangszeres zené**ben: **irodalmi címadások** és utalások (gondoljunk **SCHUMANN** vagy **LISZT** zongoradarabjaira)
- **BERLIOZ és LISZT:** **programszimfónia, illetve a szimfonikus költemény**

- a romantikus zeneszerzők maguk is irodalmi formában fejtették ki gondolataikat:

- **zenekritikákat, recenziókat, koncertbeszámolókat** írt (**E. T. A. HOFFMANN, SCHUMANN, BERLIOZ, WAGNER, LISZT**)

- ennek társadalom- és médiatörténeti okai: az 1830-as évektől vált igazán jelentős tényezővé politikai és szellemi értelemben is **a sajtó**

- **zenei szaksajtó** kialakulása is jellegzetesen 19. századi jelenség; gondoljunk a **SCHUMANN** által alapított, lipcsei Neue Zeitschrift für Musikra, **LISZT és BERLIOZ** is írt ilyenekbe

Zene és historizmus

- **az opera műfajában** erős hatása: az **újkori történelmi témák, a tragikus végkifejlet** megjelenik; az operalibrettók: Walter SCOTT történelmi regényeinek, Victor HUGO történelmi drámáinak témáival

Az abszolút zene eszméje

- az irodalmi jellegű műfajokon túl a 19. században alakult ki a mai értelemben vett **nyilvános hangversenyélet**: a szimfonikus koncertek és a virtuóz szólóestek

- különösen **BEETHOVEN műveinek hatására** általánossá válik a zene mint autonóm művészet gondolata, az abszolút zene eszméje

Zene és nacionalizmus

- romantika és nacionalizmus ugyanannak a történelmi, illetve szellemi irányzatnak kétféle megjelenési formája; a kettő úgyszólván elválaszthatatlan egymástól, mivel a 19. század a **nemzeti mozgalmak százada is**

- a „mainstream” (értsd, olasz, osztrák-német és francia) zenetörténeti tradíciók mellett egy sor **nemzeti zenei stílus és szerző** lép fel a 19. században – **CHOPIN, LISZT vagy WAGNER** esetében, a „nemzeti jelleg”-gel felruházott zene az egész európai zenetörténet szempontjából jelentős